

تمبر و تاریخچه آن

مجید مکاری

وبگاه راسخون

تمبر چیست؟

تمبر یا تمبر پستی مدرکی چاپی است که نشان دهندهٔ پیش پرداخت مبلغی برای خدمات پستی است.

تمبر معمولاً به صورت کاغذی کوچک و چهارگوش تهیه می‌شود که در چهار سوی آن کاغذ حالت دنداندار دارد و در پشت آن چسبی مالیده شده که با برخورد آب خاصیت چسبندگی پیدا می‌کند.

چسباندن تمبر به یک نامه یا بستهٔ پستی نشان دهندهٔ این است که فرستنده، مبلغ لازم برای ارسال محموله را به طور کامل یا بخشی از آن را پرداخته است. در صورتی که ارزش تمبر الصاقی کمتر از بهای خدمات پستی مربوطه باشد گفته می‌شود که محموله «کسر تمبر» دارد.

تاریخچه و انتشار تمبر:

از زمانهای بسیار دور که انسانها زندگی اجتماعی را قبول کرده و به تشکیل یک نوع زندگی دسته جمعی موفق شدند احتیاج به برقراری ارتباط بین قبایل دور از هم نیز آشکار بود. قبل از ایجاد نوعی خط که بتواند پیغام کتبی باشد افرادی بودند که پیغام را شفاهی از محلی به محل دیگر می‌رساندند. این افراد با استفاده از وسیله ای شبیه به نوعی سیم که به چوبی بسته و به آن گره می‌زدند آنرا به خود بسته حرکت می نمودند با دست زدن به این گره ها چون دانه تسبیح پیغام را به یاد آورده مرور می کردند.

در هندوستان افراد پیغام رسانرا بنام داک می خواندند این افراد چون در شب از میان جنگل عبور می کردند بدور گردن خود جهت ترساندن حیوانات جنگلی زنگ می آویختند.

داریوش پادشاه بزرگ هخامنشی چابک سواران دولتی را تربیت کرده بود که نوشته های دولتی را ایستگاه به ایستگاه برده به چاپار بعدی می رساندند، بدین ترتیب به بوسیله ی این چابک سواران همیشه از اخبار دورترین نقاط کشور مطلع می شد . جمله ی معروف او که " نه برف و نه باران، نه گرما، نه تاریکی شب نمی تواند پیک های تند رو را از حرکت باز دارد" در بالای سر در ساختمان اداره ی پست شهر نیویورک به چشم می خورد هر زمان قبایلی با هم اجتماع می کردند و همکاری با جوامع دیگر محسوس می شد ارتباط اصلی آن جامعه بود .

در ابتدا استفاده از سیستم ارتباطات در اختیار روسای قبایل و بعدها پادشاهان و امپراطوران بود در زمان سزار اگوست چیزی شبیه به سیستم پستی امروزی به وجود آمد گراسوس پاپلیکوس جاده های مشخصی در سراسر امپراطوری روم به وجود آورد و پیک ها مجاز بودند پیغام افراد ممتاز رسمی دولتی را به افراد مورد نظر برسانند . از این زمان بود که کلمه ی پست مصطلح شد . در امتداد جاده های مورد استفاده ی پیک ها، محل هایی جهت استراحت و تشخیص محل و مسافت بعدی که بایستی طی شود به وجود آمد که نام پست و بعداً " دفتر از آن گرفته شد .

تجار شهر هانز در حاشیه ی دریای بالتیک قرارگاه مخصوصی برقرار کرده و افرادی را برای خدمت در این دفاتر و رساندن پیغام های خودشان و شاید دیگران استخدام کردند.

چندی بعد کنت ترن اوتاکسیز COUNT OF THURN AND TAXIS سیستم پستی شخصی را تاسیس نمود که در بیشتر شهرهای اروپا فعالیت می کرد افراد با پرداخت مبلغ معین می توانستند از این سیستم پستی استفاده نمایند . در واقع می توان این تشکیلات را شروع سیستم پستی جدید نامید .

علاوه بر سیستم ایجاد شده که اتفاقاً از طرف پادشاه هم حمایت می شد. سیستم های پستی شخصی دیگر هم کم و بیش در اروپا به وجود آمد. یکی از آنها بوسیله دانشگاه های فرانسه بوجود آمد تا دانشجویان بتوانند برای دریافت پول از والدین خودشان مکاتبه نمایند.

در لندن سال ۱۶۸۰ تقریباً دوپست سال قبل از ایجاد سرویس پستی جدید ویلیام دوکرا WILLIM DOCWRA تشکیلات پنی پست را بوجود آورد. بدین معنی که برای هزینه ارسال نامه در داخل شهر لندن یک پنی دریافت می کرد. صندوقهای پست در محلات مختلف شهر لندن نصب و دفاتری هم تاسیس نمود. نامه ها هر یک ساعت یک بار از صندوقها جمع آوری و دفتر شعبه به تاریخ همان ساعت مهر می شد تشکیلات همه گیر و پر سود شده بود تا جایی که دوکرا با دوک آو یورک DUKE OF YORK که ادعا می کرد امتیاز حمل نامه به او تعلق دارد درگیری پیدا نمود. بدین ترتیب تشکیلات پستی دوکرا از طرف دولت ضبط و اداره میشد تا سال ۱۸۰۰ که دفتر پستی دو پنی THE TWO PENNY POST بوجود آمد.

سیتم پستی در انگلستان کم و بیش با ایجاد راه های پستی در سراسر کشور به وجود آمد و نامه برای خارج از کشور بوسیله صاحبان کشتی های خصوصی و افراد انجام می گرفت. خدمات پستی برای عموم بود و هر کس میتوانست نامه پست کند و اجرت حمل نامه از گیرنده نامه دریافت می شد. این مسئله ایجاد ناراحتی های بسیار برای نامه رسان ها می نمود. بدین معنی که گیرنده نامه با قرار قبلی با فرستنده و بکار بردن رمز در متن آدرس از مقصود فرستنده نامه و نتیجتاً از دریافت نامه خوداری می نمود. پستی بیچاره مجبور می شد نامه را بر گرداند. این امر باعث ضرر اداره کنندگان تشکیلات پست بود. اختراع ماشین بخار تحول عظیمی را در جهان پایه گذارد که در سیستم پستی هم تاثیر فوق العاده نمود.

در سال ۱۸۳۷ سر رولند هیل SIR ROWLAND HILL مطالعات بسیار در مورد نحوه دریافت کرایه پست نمود. بعضی مردم فکر ایجاد تمبر را یک پدیده جدید از طرف رولند هیل می دانند، در حالیکه برای جمع آوری مالیات سالها از نوعی اتیکت چاپی شبیه تمبر استفاده می شد. فکر استفاده از تمبر برای اخذ کرایه پست از فرستنده نامه و اصولاً چاپ اولین تمبر پست از طرف سر رولند هیل بود.

اولین تمبر پست در انگلستان معروف به پنی سیاه BLAK PENNY در تاریخ ۶ می ۱۸۴۰ منتشر شد و چون انتشار تمبر پست قبل از این تاریخ سابقه نداشت از نوشتن نام کشور انگلستان بر روی تمبر خودداری کردند کما اینکه هنوز بعد از گذشت بیش از ۱۶۰ سال نام انگلستان بر روی تمبر آن کشور دیده نمی شود، مگر تصویری از پادشاه یا ملکه که پادشاه می باشد در گوشه تمبر چاپ می شود. برای سهولت چسباندن تمبر بر پاکت، پشت تمبر را چسب زدند، این مسئله که پشت تمبر را که صورت ملکه دارد بایستی با آب دهان مرطوب کرد جار و جنجال بپا نمود و آنرا نوعی توهین به ملکه می دانستند و بعضی هم نسبت به مهر زدن روی تمبر که باعث آلودگی صورت ملکه می شد باز اعتراض داشتند که مالیدن و ملوث کردن صورت ملکه است . هم زمان با

اولین تمبر پست، دولت انگلیس، پاکت که روی آن تمبر چاپ شده بود و همچنین پاکت بدون تمبر ولی با تصاویری زیبا منتشر نمود.

فکر چاپ تمبر پست که بوسیله سر رولند هیل انجام گرفت بلافاصله جنبه جهانی گرفت و کشورها یکی پس از دیگری اقدام به چاپ تمبر نمودند و در فاصله ده سال ۲۵ دوک نشین، ایالت و بعضی کشورهای بزرگ، تمبر منتشر نمودند.

ارسال نامه بین کشورها و تحویل و پرداخت کرایه پستی آنها مشکلاتی را بوجود آورد. دکتر هاینریش فن اشتفان DR. HEINRICH VON STEPHAN رئیس پست امپراطوری آلمان تشکیل اتحادیه پستی جهان را پیشنهاد نمود. مسائل مربوط به پست و نحوه کار ادارات پست کشورها تنظیم قوانین و مقررات در این اتحادیه بررسی و تصمیمات متخذه که با تصویب نمایندگان عضو این اتحادیه بوده به کشورهای عضو ابلاغ می شود. اتحادیه پست جهان در ۱۸۷۵ میلادی بوجود آمد و مرکز آن در شهر برن در کشور سوئیس است. دولت ایران در تاریخ اول سپتامبر ۱۸۷۷ به عضویت این اتحادیه درآمد.

دولت ایران در سال ۱۸۶۵ هیئتی را برای تهیه طرح تمبر و مذاکره با طراحان معروف به فرانسه گسیل نمود. با ورود این هیئت شخصی بنام ریستر که از مقصود و هدف هیئت ایرانی مطلع شده بود طرحی تهیه و تسلیم نمود که مورد قبول واقع نشد و به او برگشت دادند هیئت مذکور طرح دیگری که به وسیله ی آلبرت بار طراح تمبر تهیه شده بود قبول و کلیشه های تهیه شده را با خود به تهران آورد و با استفاده از کلیشه های موجود تمبرهای اولیه ایران را در تهران چاپ نمودند.

تاریخچه تمبر در ایران:

نخستین بار در سال ۱۲۷۹ با تأسیس دفتر پستی انگلستان در ریشهر بوشهر و استفاده از تمبر هندوستان در محمولات پستی، تمبر در ایران رواج یافت.

در سال ۱۲۸۲، هیئتی از ایران رهسپار پاریس شد تا با مقامات پست فرانسه برای سفارش تمبر مذاکره کند. فردی به نام مارتین ریستر، که از منظور هیئت ایرانی با خبر شده بود، کلیشه‌هایی با نقش شیر و خورشید تهیه کرد و نمونه‌های چاپ شده آن را به نمایندگان ایران نشان داد. چون وی قبلاً اجازه نگرفته بود، هیئت ایرانی آن را نپذیرفت و شخصی به نام آلبرت بار عهده دار این کار شد.

مقامات ایرانی با نمونه تمبرهای بار با طرح شیر و خورشید موافقت کردند، اما استفاده از تمبر به سبب بی سر و سامانی تشکیلات پستی ایران تا مدتی به تعویق افتاد. در سال ۱۲۸۵، از روی همین کلیشه‌ها تمبرهایی چاپ شد و در اختیار پستخانه‌ها قرار گرفت. از این تمبرها، که به «سری باقری» معروف بود، تا ۱۲۹۶ استفاده شد.

در سال ۱۲۹۳، توزیع تمبر از انحصار دفاتر پستی خارج شد و در ۱۲۹۴، ایران به عضویت اتحادیه جهانی پست درآمد. مدتی بعد با پشتکار میرزا علی خان امین الدوله، وزیر پستخانه، اداره ثبت و تمبر دولتی اعلام کرد: از این پس تمام اسناد معاملات از قبیل نقدی و جنسی، ملکی و تجارتي و کلیه نوشتجات از عرایض و احکام تا قبوضات ... موافق قانون مخصوص باید به مهر و تمبر و ثبت اداره مذکور برسد.

با توجه به اینکه انتشار تمبر در انحصار دولت بود، پیام‌ها و تصاویر روی تمبر، دیدگاه‌های رسمی حکومت را در عرصه‌های اجتماعی و فرهنگی و سیاسی بیان می‌کرد. در دوره قاجار، نقش شیر و خورشید یا تصویر شاه تنها تصویر تمبرها بود و فقط این دو، نماد ایران به شمار می‌آمدند.

در سال ۱۳۲۶، به هنگام قیام مردم تبریز بر ضد محمدعلی شاه، ستارخان تمبرهایی به چاپ رساند که در سال ۱۳۳۷ شیخ محمد خیابانی روی آن مهر آزادیستان زد. در ۱۳۲۷، در پی نهضت مردم لار به رهبری سید عبدالحسین مجتهد لاری، تمبرهایی با عبارت پست ملت اسلام به چاپ رسید.

در شوال ۱۳۳۳، که ارتش انگلستان بندر بوشهر را گرفت، روی تمبرهای اداره پست شهر، مهر Bushire under British occupation (بوشهر در اشغال انگلستان) خورد که نشانه تسلط انگلستان بر آنجا بود.

در سال ۱۳۳۵، در پی نهضت انقلابی کازرون، روی تمبرهای احمد شاهی مهر ملت کازرون زدند. انتشار تمبری با عنوان «پست انقلابی ایران گیلان ۲۵ ثور ۱۲۹۹» برای اعلان جمهوری در گیلان به رهبری میرزا کوچک خان جنگلی بود که معروف به تمبر انقلاب شد. علاوه بر آن مهر مخصوصی با عبارت پست دولت جمهوری شوروی ایران درست کردند که روی پاکت‌های رسیده می‌زدند.

مهر «سانسور جمهوری طلبان غرب ۱۳۰۳» روی تمبرهای بسته‌های پستی همدان و سنندج و قزوین و اراک، بیانگر تمایلات جمهوری خواهانه حاکمان غرب کشور بود.

پایان سلسله قاجاریه با زدن مهر «پست حکومت موقتی پهلوی ۹ آبانماه ۱۳۰۴ - ۱۹۲۵» روی تمبرهای مالیاتی، اعلان گردید. از آن پس یا روی تمبرها چهره شاه تصویر می‌شد یا تصاویری از برنامه‌های اصلاحات اقتصادی و اجتماعی.

در دوره پهلوی، برخی اقدامات عبارت بود از چاپ تمبرهای فراوان با نقوش معماری باستانی ایرانی و تصاویر شاهان هخامنشی و ساسانی، اعلام تغییر نام پرشیا به ایران و انتشار دوره تمبر با تصاویر ورزش‌های باستانی، بزرگداشت مفاخر و مشاهیر ایرانی همچون سعدی، رودکی و ابن سینا.

بارزترین ویژگی تمبرهای دوره پهلوی، اختصاص داشتن آنها به شاه و خانواده سلطنتی بود. بزرگداشت ازدواج، تولد فرزند و تاجگذاری، مضمون بسیاری از تمبرهای این دوره و چهره شاه، تصویر غالب تمبرهاست.

با پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷، تصاویر و مضامین تمبرها کاملاً دگرگون شد. نخستین تمبرهای پس از انقلاب، که در فروردین ۱۳۵۸ منتشر شد، تصاویری از قیام مردم داشت. وقایع ۱۵ خرداد ۱۳۴۲، ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ و ۲۱ و ۲۲ بهمن ۱۳۵۷، بر تمبرها ترسیم شد، که به نوعی مراحل گوناگون مبارزه مردم را تا پیروزی انقلاب بیان می‌کرد.

برخی تمبرهای منتشر شده در سال ۱۳۵۹ به بزرگداشت شهید مطهری، علی شریعتی و آیت الله طالقانی، پیشگامان انقلاب اسلامی، اختصاص داشت. برخی تمبرهای منتشر شده پس از انقلاب به طور ویژه به کسانی اختصاص دارد که در حافظه تاریخی مردم به عنوان الگوی شهامت و مبارزه ثبت شده‌اند، مانند انتشار تمبر یکصدمین سالگرد تولد محمد مصدق در ۲۹ اسفند ۱۳۵۸

ته نقش تمبرهای ایران - که در دوره قاجار، تصویر شیر و خورشید و در دوره پهلوی، عبارت «دولت شاهنشاهی ایران» بود - در اردیبهشت ۱۳۶۰ به عبارت «جمهوری اسلامی ایران» تغییر یافت.

پس از انقلاب به جای تمبرهای ویژه جشن‌های ۲۵۰۰ ساله یا تاجگذاری، تمبرهایی به مناسبت اعیاد و مناسبت‌های مذهبی چاپ شد. تمبرهای ویژه هفته وحدت نیز به منظور همبستگی میان مذاهب اسلامی بارها به چاپ رسید. حمایت از جنبش‌های اسلامی دیگر کشورها، همچون انتفاضه فلسطین و قیام مردم افغانستان، در این میان جایگاهی خاص دارد.

بر تمبرهای پس از انقلاب، موضوع شهادت، به صور گوناگون تصویر شده است؛ از جمله تمبرهای بزرگداشت پیشگامان انقلاب اسلامی و شهدای جنگ تحمیلی و شهیدان نهضت‌های اسلامی سایر کشورها. جنگ تحمیلی و پیامدهای آن نیز موضوع بسیاری از تمبرهاست. برخی از این تمبرها رویدادهای مهم جنگ را بازگو می‌کند.

امروزه، چند انجمن دوستدار تمبر فیلاتلی در زمینه گردآوری و مطالعه تمبرهای ایرانی فعالیت می‌کنند، از جمله انجمن دوستداران تمبر اصیل و انجمن مطالعاتی دوستداران تمبر ایران. مجلاتی اختصاصی نیز چون جام تمبر، تمبر و پیام تمبر در ایران به طور متناوب چاپ شده است.

نخستین تمبر تصویری در ایران:

نخستین تمبر تصویری ایران در آگوست ۱۸۷۶ به سفارش گوستاو ون ریدر، رییس اتریشی پست ایران به روش تیپوگرافی در چاپخانه دولتی اتریش در وین به چاپ رسید. طرح این تمبر تصویر ناصرالدین شاه به رنگ سیاه روی زمینه شبکه‌ای رنگی است.

به گفته "ویلیام هاروتیونیان"، رئیس انجمن تمبر ایران، محقق و عکاسی که مدت‌های طولانی روی تمبرهای ایران مطالعه کرده است: «دومین سری که در فیلاتلی ایران اهمیت خاص دارد سری لیتوگراف می باشد که برای اولین بار نام کشور ایران در عبارت ممالک محروسه ایران روی آن نقش بسته است. بعد از انتشار تمبرهای فوق که در حالت اضطرار به روش لیتوگرافی چاپ شده اند سری گراوه که از طراحی زیبایی برخوردار است در ۷ رقم انتشار یافت.

به گفته هاروتیونیان، رنگ آمیزی تمبرهای سری ۴ جور ناصری به صورت یک شاهی، سیاه و بنفش، دو شاهی، سیاه و سبز، پنج شاهی، سیاه و قرمز، ده شاهی، سیاه و آبی است.

هاروتیونیان، که این اطلاعات را در مجموعه‌ای گرد آوری کرده است، در باره این تمبرها گفت: "از تمبرهای سری ۴ جور در سالهای بعد برای فروش در بازار فیلاتلی به سفارش بواتال رئیس وقت پست در وین چاپ مجدد صورت گرفته است."

در بررسی‌های این محقق، ثابت شده است: "رنگ تمبرها به رنگ تمبرهای اصلی بوده و مشخصه این تمبرها وجود نقطه‌ای شبیه سنجاک یا دکمه روی کروات شاه است."

این محقق افزود: "گوستاو ون ریدر سفارش چاپ ۳۰۰ هزار پاکت پستی که تمبر ۵ شاهی سری ۴ جور روی آن به چاپ رسیده بود را به چاپخانه دولتی اتریش داده، ولی مصرف این پاکت‌ها در شبکه پستی رایج نشد در نتیجه از طرف مقامات اجاره داده شد که تمبرهای چاپ شده روی پاکت‌ها بریده و به صورت تمبر بالصاق مجدد روی مرسولات پستی مصرف شوند."

هاروتیونیان معتقد است: "به علت کمبود تمبر در بعضی از مراکز پستی از تمبرهای سری ۴ جور نصفه مصرف شده‌اند. تمبرهای ۲،۵ و ۱۰ شاهی به صورت نصفه افقی یا عمودی در شهرهای رشت، شیراز و کاشان مصرف شده‌اند. مصرف تمبرهای ۱۰ شاهی به صورت نصفه افقی که با مهر shahy 5 یا shahi 5 نیز دیده شده است."

بررسی‌ها نشان داده است: "این عمل کار f.a. stahl رییس وقت پست تبریز و بدون اخذ مجوز از سوی m.riedere رییس کل پست انجام شده است. این تمبرها احتمالاً به صورت واقعی در تبریز، ارومیه، خوی و

مراغه مصرف شده اند که به علت کمبود تمبرهای ۵ شاهی در این شهرها بوده است. البته این مطلب دارای شبهه بسیاری است."

آیین نامه شورای تمبر جمهوری اسلامی ایران:

آیین نامه شورای تمبر کشور، به شرح زیر، در ۸ ماده و چهار تبصره در ۱۲ دیماه ۱۳۶۴ به تصویب مسئولین نهادهای عضو شورای تمبر کشور رسیده است.

۱- بر اساس تصویب نامه شماره ۱۶۵۴۲ مورخ ۱۳۶۲/۵/۹ هیئت وزیران، به منظور سیاست گذاری، برنامه ریزی، بررسی و تصویب کلیه امور مربوط به چاپ و انتشار تمبرهای جاری و یادبود پستی، شورای تمبر تشکیل می شود.

۲- هدف از انتشار تمبرهای جاری و یادبود علاوه بر تامین نیازهای پستی کشور، طرح موضوعاتی است که با اهداف متعالی فرهنگ و انقلاب اسلامی، بر اساس سیاستها موافقت داشته باشد و شامل این موارد است:

• مناسبت های مهم مربوط به فرهنگ اسلامی و تاریخ اسلام: مبعث حضرت رسول (ص)، عید فطر، عید قربان، حج، عید غدیر، معراج پیامبر اکرم (ص)، ولادت و شهادت پیامبر و ائمه اطهار و حضرت زهرا (س).

• رویدادهای مهم انقلاب اسلامی و تاریخ معاصر ایران: روز جمهوری اسلامی (۱۲ فروردین)، روز قیام امت (۱۵ خرداد)، جمعه سیاه (۱۷ شهریور)، دهه فجر، سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی (۱۲ تا ۲۲ بهمن)، سالروز جنگ تحمیلی (۳۱ شهریور)، سالروز تسخیر لانه جاسوسی آمریکا (۱۳ آبان).

• معرفی میراث فرهنگی و تجلیل از مفاخر ارزنده اسلام، ایران، جهان و رویدادهای مهم فرهنگی در چارچوب ارزشهای اسلامی و انسانی.

• وقایع مهم بین المللی که ضمن برخورداری از اعتبار و ارزش والای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی، با شئون و ارزشهای اسلامی و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران مغایرت نداشته و در ایجاد همبستگی مستضعفان و محرومان جهان و مقابله با ستمگران موثر باشد (از قبیل آزادی قدس، حقوق بشر، مبارزات ملل تحت ستم همچون افغانستان، لبنان، استقلال کشورهای دوست، محکومیت تبعیض نژادی).

• معرفی اوضاع طبیعی، اقتصادی و جغرافیایی جمهوری اسلامی ایران و پیشرفتهای مربوط به آن

۳- به منظور حفظ اهمیت و ارزش تمبرهای پستی کشور، رعایت ضوابط زیر الزامی است:

• سری تمبرهای جاری در هر سال دو بار منتشر می شود.

• مواردی که همه ساله به مناسبت آنها تمبرهای یادبودی چاپ و منتشر خواهد شد، عبارتند از: عید نوروز (اول فروردین)، روز جمهوری اسلامی ایران (۱۲ فروردین)، میراث فرهنگی (۱۱ بهمن)، مبعث حضرت رسول اکرم (۲۱ رجب)، روز جهانی ارتباطات (۲۷ اردیبهشت)، تولد حضرت مهدی و روز جهانی مستضعفان (۱۵ شعبان)، روز قیام امت (۱۵ خرداد)، روز جهانی پست (۱۷ مهر)، میلاد پیامبر اسلام (ص) و حضرت صادق (ع) و هفته وحدت (۱۲ تا ۱۷ ربیع الاول)، سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی و دهه فجر (۱۲ تا ۲۲ بهمن)، ولادت حضرت فاطمه زهرا (س) و روز زن (۲۰ جمادی الثانی)

• طرح های مربوط به تمبرهای یادبود و جاری باید با ضوابط هنری مطابقت داشته و حتی المقدور از هنر اسلامی بهره مند باشد.

۴- اعضای شورای تمبر عبارتند از:

• نماینده تام الاختیار وزارت پست و تلگراف و تلفن (شرکت پست جمهوری اسلامی ایران)

• نماینده تام الاختیار وزارت امور اقتصادی و دارایی

• نماینده تام الاختیار وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

• نماینده تام الاختیار وزارت امور خارجه

• نماینده تام الاختیار سازمان تبلیغات اسلامی

تبصره: شورا می تواند در صورت ضرورت از کارشناسان، صاحب نظران و اساتید هنری جهت شرکت در جلسات شورا (بدون حق رای) دعوت به عمل آورد.

۵- وظایف و اختیارات شورای تمبر به شرح زیر است:

وظایف کلی:

۱- بررسی پیشنهادهای مربوط به انتشار تمبر در مهرماه هر سال برای سال بعد و تعیین مناسبتهای مختلف برای چاپ و نشر تمبرهای یادبود با توجه به سیاستهای مندرج در مواد ۲ و ۳.

۲- تعیین مشخصات مربوط به تمبرهای مختلف جاری و یادبود از قبیل قطع تمبر، تیراژ و ارزش تمبر.

۳- بررسی و تصویب برنامه های لازم جهت بهبود کیفی تمبر و توزیع آن (به ویژه از طریق آشنایی با وضعیت طراحی، چاپ و نشر تمبر در سطح بین المللی).

۴- سیاست گذاری تبلیغی برای معرفی تمبرهای منتشر شده از طریق وسایل ارتباط جمعی و راههای دیگر.

۵- برگزاری مسابقات داخلی و خارجی برای طراحی سوژه های مورد نظر.

۶- بررسی و تصویب مطالب بروشورهای مربوط به معرفی تمبرهای منتشر شده که توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تهیه و به شورا عرضه می شود.

۷- تعیین حق الزحمه مناسب برای طراحان طرح های منتخب شورا.

ب- وظایف و اختیارات شورا:

اعضای شورا علاوه بر وظایف کلی مذکور در بند الف، وظایف و اختیارات دیگری هم دارند:

• ریاست شورای تمبر و دبیرخانه آن و اظهار نظر در مورد نوع، تیراژ، و ارزش تمبرهای منتشره با توجه به سیاست و مقررات پستی کشور، پیگیری مصوبات شورای تمبر و انجام مکاتبات آن بر عهده نماینده تام الاختیار وزارت پست و تلگراف و تلفن (شرکت پست جمهوری اسلامی ایران) است.

• اظهار نظر در مورد تطبيق مناسبتها با اهداف انقلاب اسلامي در زمينه رشد و تعالي فرهنگ عمومي و طراحي تمبرها با ضوابط معتبر هنري و همچنين تهيه مطالب مربوط به بروشورهاي معرفي تمبرهاي منتشر شده بر عهده نماينده تام الاختيار وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامي است.

• اظهار نظر در مورد مسائل فني مربوط به پيگيري چاپ طرحهاي منتخب از طريق چاپخانه دولتي بر عهده نماينده تام الاختيار وزارت امور اقتصادي و دارايي است.

• اظهار نظر در مورد تطبيق مناسبت طرحها با معيارها و ارزشهاي فرهنگ اسلامي بر عهده نماينده تام الاختيار سازمان تبليغات اسلامي است.

۶- جلسات شورا حداقل هفته اي يكبار تشكيل شده و با حضور اكثريت اعضا، شورا رسميت خواهد داشت تصميمات آن با رای اكثريت اعضاي شورا معتبر و قابل اجراست.

تبصره: كلييه اعضاي شوراي تمبر بايد منعكس كننده نظر نهاد متبوع خود باشند و در صورتي كه هر يك از ايشان در حيطه وظيفه و ظايف خاص خود نظر مخالفی نسبت به طرح هاي پيشنهاد شده به شورا اعلام نمايند، طرح يا مناسبتي مربوطه به تصويب نخواهد رسيد.

۷- دبیرخانه شوراي تمبر مسئول جمع آوري پيشنهاد هاي مربوط به انتشار تمبر، تهيه و تنظيم صورت جلسات شورا كه در وزارت پست و تلگراف و تلفن (شرکت پست جمهوری اسلامی ایران) تشكيل می شود، نیز هست. تبصره: مسئول دبیرخانه شورا با عنوان منشی شورا بدون حق رای در جلسات شرکت می کند.

۸- اين آيين نامه در ۸ ماده و چهار تبصره در دوازدهم دي ماه ۱۳۶۴ به تصويب مسئولان نهاد هاي عضو شوراي تمبر رسیده و اجرا می شود.

انواع تمبرها:

۱- تمبر جاري (پستي)

به تمبرهائي مي گويند كه تحت عنوان موضوعي خاص، در تيراژي نامحدود براي مصارف عمومي پست منتشر مي شود. تمبر جاري يا «سري هاي پستي» ممكن است بارها تجديد چاپ گردد و قيمت روي آن مطابق تعرفه هاي جاري پست تعيين مي گردد.

۲- تمبر يادگاري:

تمبري است كه به مناسبتي خاص و برخلاف تمبرهاي جاري در تيراژ محدود منتشر مي گردد.

۳- تمبرهاي خيريه (نيكوكاري):

اين نوع تمبر جهت كمك به سازمان هاي خيريه و آسيب ديدهگان چاپ و به مصرف پست مي رسيد.

۴- تمبر امانات:

جهت ارسال محموله هاي پستي از شهري به شهر ديگر روي بسته ها و يا قبوض رسيد پستي تمبر امانات را الصاق مي كردند تا محموله هاي مورد نظر به مقصد برسد.

معرفی تمبر شخصی:

ارسال نامه از سالهای دور یکی از روشهای ارتباط افراد با یکدیگر بوده و شاید بتوان آنرا قدیمی ترین راه ارتباط افراد با یکدیگر دانست.

همانطور که می‌دانیم، برای ارسال نامه از یک نقطه به نقطه دیگر از تمبر استفاده می‌شود و بدلیل سابقه طولانی استفاده از تمبر بسیاری از مردم جهان اقدام به جمع آوری تمبر های انتشار یافته کردند و کلکسیون های بی‌نظیری در سراسر جهان بوجود آوردند بطوریکه در بعضی از این کلکسیون ها تمبر های منحصر بفردی وجود دارد.

حتی با پیشرفت روز افزون تکنولوژی و ارتباطات و مهیا بودن ارسال نامه به روشهای پیشرفته و الکترونیکی باز هم استفاده از نامه به همان شیوه سنتی ادامه دارد و همچنین استفاده از تمبر نیز در بین عموم مردم رواج داشته و کلکسیونر های بسیاری به دنبال جمع آوری تمبر می‌باشند.

در فرآیند تولید یک تمبر، شرکت پست تنها یکبار آن تمبر را چاپ کرده و پس از نشر و تولید آن، کلیه لوازم تولید آن را از قبیل فیلم و زینک چاپ و نمونه اصلی آن از بین می‌برد.

این عمل باعث با ارزش شدن تمبر گردیده و موجب شده تا کلکسیونرها به جمع آوری تمبر اقدام کنند.

در کشورهای نظیر ایالت متحده و برخی کشورهای اروپایی این امکان از طریق پست در اختیار مردم قرار داده شده تا بتوانند از تمبر های قدیمی بطور اختصاصی استفاده کنند اما نه به تنهایی که باعث از بین رفتن ارزش تمبر شود بلکه در کنار یک عکس دلخواه از فرد سفارش دهند. این کار باعث می‌شود تا همگان بتوانند عکس خود را در کنار یکی از معتبرترین تمبر های تاریخی کشور خود به عنوان یک تمبر شخصی در اختیار داشته باشند و برای ارسال نامه های خود از این گونه تمبر ها استفاده نمایند. بر اساس آمار های منتشره در کشورهای دیگر، در سه هفته اول ارائه این سرویس ۴۰۰۰۰ سفارش دریافت شده بطوریکه ۴۰٪ آنها عکسهای کودکان، ۲۵٪ عکس نوجوانان و عکس های خانوادگی، ۱۰٪ عکس حیوانات خانگی و مابقی مربوط به شرکتها و مؤسسات بوده است و این نشان دهنده استقبال بسیار خوب مردم از این سرویس می باشد.

شرکت پست جمهوری اسلامی ایران نیز در راستای جلب رضایت مشتریان و مردم دست به چنین اقدامی زده و این امکان را از طریق سایت اینترنتی خود به عموم مردم عرضه کرده است.

شما می‌توانید با مراجعه به این سایت عکس دلخواه خود را در کنار تمبر دلخواه خود که از آلبوم تمبر موجود در شرکت پست انتخاب می‌نمایید؛ قرار داده و بعنوان تمبر شخصی بر روی نامه های ارسالی خود به دوستان و آشنایان استفاده نمایید.

پاکت های مهر روز:

تمبر های یادگاری را در روز انتشار بر روی پاکت مصور مخصوص یا آرم دار شرکت پست که توسط شرکت پست تهیه گردیده چسبانده و با مهر مخصوص و تاریخ دار همان روز ابطال می‌گردد که این پاکت ها همانند تمبر دارای ارزش می‌باشند.

راهنمای اصطلاحات تمبر شناسی:

تت بش tete – beche:

اصل لغت از زبان فرانسه است ولی در کاتالوگ ها و کتاب های تمبر اغلب کشورها به کار می رود و آن به دو تمبر گفته می شود که دو کلیشه در موقع چاپ بطور وارونه پهلوی هم و یا روی هم قرار گرفته باشند. در حال حاضر که چاپ تمبرها به طریق فیلم و زینگ انجام می گیرد، این امر پیش نمی آید (تمبر دو شاهی سیاه شماره ۲۴ در باند چهارتایی به صورت تت بش چاپ شده).

ردیف یا باند bande = strip :

در راهنمای تمبر این اصطلاح بیشتر در تمبر های شیر و خورشیدی اولیه به کار رفته. ۳ یا ۴ کلیشه را پهلوی هم به طور افقی به نام افقی و یا روی هم به نام ردیف عمودی قرار داده و چاپ می کردند ولی عموماً باند به چند تمبر دنداندار و یا بدون دندان می گویند که پهلوی هم از ورق اصلی جدا شده باشند. (تعدادی از تمبر های شیر و خورشیدی اولیه ایران بصورت باند چاپ شده اند).

بلوک block = ms :

هرگاه چهار کلیشه دو به دو پهلوی یا روی هم قرار گیرند تشکیل یک بلوک از آن تمبر را می دهد که شامل چهار تمبر می باشد و این شکل تمبر را بلوک می نامند. تعدادی از تمبر های شیر و خورشیدی اولیه ایران و سری شصتمین سال تولد رضا شاه در بلوک چاپ شده اند. افرادی تمبرها را به صورت چهارتایی به شکل بلوک از ورق تمبر جدا کرده و جمع آوری می نمایند.

سورشارژ:

مُهری است که جهت تغییر قیمت، تغییر حکومت، یا معرفی آن برای مصارف پستی روی تمبر می زنند.

دیپلاسه Deplace :

جابجایی رنگ که در هنگام چاپ تمبر در رنگ بندی آن صورت می پذیرد آنگاه که یکی از رنگها از محل اصلی خود جدا شده و جای آن خالی یا با رنگ دیگری پر شده باشد.

ارور Error :

در لغت به معنای خطا و اشتباه می باشد و در تمبرها هنگامی که در مرحله چاپ خطایی نظیر وارونه شدن یا اشتباه در جهت یا درج قیمت، صورت پذیرد.

فیلیگران :

به نوشته یا علامتی گویند که در متن کاغذ وجود دارد و در برابر نور دیده می شود.

منظور از سری تمبر چیست؟

تعداد تمبری که از طرف اداره ی پست در یک روز و به مناسبت موضوع خاصی منتشر می شود آن را سری مربوط به آن موضوع می نامند. در مورد تمبرهای جاری تعداد تمبر در یک سری بیش از چند قطعه است. تمبرهای یادگاری معمولاً تعداد آن محدود و از یک تا چند قطعه می تواند باشد. گاهی اتفاق می افتد که تمبرهای سری جاری به تدریج و در تاریخ های مختلف منتشر می شود در نهایت تشکیل یک سری کامل را می دهد در صورتی که تمبر یادگاری فقط در یک روز تعیین شده منتشر می شود.

چه نوع تمبر هایی را بایستی جمع آوری نمود؟

ادارات پست در هر کشور تمبر ها را برای مصارف و مناسبت های مختلف چاپ و منتشر می کنند که آنها را می توان به صورت زیر گروه بندی کرد:

تمبر های جاری

این نوع تمبر ها به تعداد نسبتاً زیاد چاپ و تعداد تمبر های یک سری از چند قطعه تشکیل شده و با قیمت های متفاوت از کم تا ارقام بالا است .

تمبر های یادگاری

همان طوری که از نام آن مستفاد می شود منحصرأ به مناسبت حادثه مهم و رویداد مخصوص که مورد توجه می باشد چاپ و منتشر می شود و تعداد تمبر در یک سری از یک تا چند قطعه می تواند باشد .

تمبر های خیریه

این نوع تمبر ها جهت وصول درآمدی جهت کمک به سازمان های خیریه چاپ و به مصرف پست می رسند.

تمبر های دولتی

تمبر های دولتی منحصرأ بایستی به وسیله سازمان های دولتی روی مرسولات دولتی که از طریق پست ارسال می شوند مصرف شود. این نوع تمبر ها را جزو تمبر های جاری محسوب می دارند.

تمبر های امانات

در ازاء دریافت کرایه حمل بسته های ارسالی به شهرستانها تمبر مخصوصی روی بسته ها و یا روی قبض ارسال بسته که در اداره پست نگهداری می شود الصاق می نمایند .

افراد علاقمند به جمع آوری کل تمبر های یک دوره خاص ناچار به تهیه کلیه تمبر های منتشره از طرف اداره پست به هر عنوان و مناسبتی که باشد؛ هستند، در صورتی که علاقمندان به تمبر های یادگاری منحصرأ تمبر های یادگاری را جمع آوری می نمایند.

چه طور می شود تمبر های خارجی را جمع آوری نمود؟

قبل از اقدام به خرید تمبر بایستی بدانیم چه نوع مجموعه ای را می خواهیم داشته باشیم. نحوه انتخاب برای افراد متفاوت است، به علت تعدد کشورها و تمبرها تهیه مجموعه جهانی امکان پذیر نخواهد بود و بایستی در محدوده یک یا چند کشور و یا سوژه خاص مورد علاقه اکتفا نمود. انتخاب یک کشور و با یک سوژه بهترین روش برای داشتن یک مجموعه جالب خواهد بود. از آنجا که تهیه تمبر های یک کشور با سابقه بیش از یک صد سال مستلزم سرمایه گذاری سنگین می باشد و تهیه بعضی ارقام از تمبرها بسیار مشکل خواهد بود بهتر است از یک دوره خاص شروع نمود و یا اگر یک سوژه معینی را دنبال می کنیم دقیقاً مشخص باشد. سوژه های مورد توجه بسیار زیاد و از بین آن ها می توان گل، حیوانات، پرندگان، کشتی، هواپیما، قطار، موسیقی، پیشآهنگی، ورزشی، فضایی، پزشکی را نام برد چنانچه بخواهیم فقط تمبر های ایران را جمع آوری کنیم می توانیم از تاریخ شروع به ترتیب بگذشته و از تمبر های سالهای قبل به صورت سال کامل خریداری نماییم، پس از مدت کوتاهی دارای یک مجموعه غنی و جالب خواهیم بود.

در زمان هاي گذشته كه فرآيند تهيه فيلم و زينك براي چاپ به صورت امروزي (به صورت همزمان براي رنگهاي چاپ) نبود، براي چاپ هر رنگ بر روي تمبر از زينك هاي جداگانه استفاده مي شد و متصدي دستگاه چاپ مي بايست پس از هر نوبت چاپ، برگ هاي چاپ شده را خشك نموده و مجدداً براي چاپ رنگ بعدي وارد سيني تغذيه دستگاه چاپ نمايد. در اين بين، گاهي يكي از برگه هاي بزرگ تمبر به صورت معكوس نسبت به جهت اصلي زينك قرار مي گرفت يا حتي قسمتي كه بعداً چسب مي خورد (پشت برگه تمبر) در بين برگه ها قرار مي گرفت. لذا پس از چاپ، برگه مذكور يك يا دو رنگ چاپ را به صورت معكوس در خود داشت. گاهي اوقات، كج گذاشتن برگ يا تنظيم نبودن سيلندر دستگاه چاپ براي برخي رنگها، سبب پرش رنگ در تمبر نهايي مي شد كه از آن به عنوان Displaced Sheet يا به اصطلاح متداول امروزه «تمبر دپلاسه» (جابجا) ياد مي شود.

از تمبرهاي مشهور اشتباه چاپ كه در حال حاضر بيشترين قيمت را دارد مي توان از تمبر ۲۴ سنتي پست هوائي آمريكا (۱۹۱۸ ميلادي) نام برد. در اين تمبر عكس وسط كه نقش يك هواپيما است بصورت وارونه چاپ شده است. اين تمبر به صورت يك برگه ۱۰۰ عددي بوسيله شخصي از باجه تمبر فروشي از يكي از دفاتر پستي واشنگتن به قيمت اصلي آن يعني ۲۴ دلار خريداري شد. پس از ۱۰ روز، اين شخص برگه كامل ۱۰۰ تايي را به يك تمبر فروش در فيلادلفيا به قيمت ۱۵۰۰۰ دلار فروخت. تمبر فروش مذكور نيز آنرا به قيمت ۲۰,۰۰۰ دلار به يك كلكسيونر فروخت. اين كلكسيونر تمبرها را از صفحه جدا و هر قطعه آنرا به قيمت ۲۵۰ دلار فروخت. لذا قيمت اين تمبر به تدريج رو به افزايش گذاشت و در حال حاضر به قيمت هر قطعه ۱۵۰,۰۰۰ تا ۲۰۰,۰۰۰ دلار معامله مي شود. بلوك ۴ تايي آن آخرين بار به قيمت ۵۰۰,۰۰۰ دلار در سال ۱۹۸۰ معامله شد. ملاحظه مي كنيد كه يك تمبر ۲۴ سنتي كه برگ كامل آن ۲۴ دلار قيمت داشت و به ۱۵۰۰۰ دلار فروخته شد، در حال حاضر قيمتي معادل حداقل ۲ ميليون دلار پيدا کرده است. عطش كلكسيونرها براي داشتن يك سري از اين تمبر باعث شده كه اكثر بلوكهاي آن قطعه قطعه شده و به بهاي گزافي به خريداران فروخته شود. گفته مي شود اكنون تنها ۷ بلوك كامل از اين تمبر وجود دارد.

در بين تمبرهاي ايراني نيز تمبرهاي اشتباه چاپ زيادي در سالهاي گذشته ديده شده كه در جاي خود گرانبهاتر و جالب توجه هستند. آخرين تمبري كه چاپ وارو در آن گزارش شده، تمبر ۶۰ ريال (تصوير گل مرواريد) مربوط به سري گل (سري پستي ۱۳۷۱ تا ۱۳۷۴) مي باشد. همچنين از تمبر روز جهاني استاندارد (۱۹ آنر ۱۳۷۰) - شماره كاتالوگ فرحبخش: ۲۵۰۴ - كه آرم موسسه استاندارد را بر خود دارد؛ نمونه بدون آرم استاندارد هم ديده شده كه ارور بسيار جالب و گرانبهائي است.

در سالهاي آخر دهه ۶۰ و اوایل دهه هفتاد شمسي، چاپ تعدادي از تمبرهاي ايران در چاپخانه بانك مركزي انجام شد كه از پر اشتباه ترين ارورها يا چاپهاي دپلاسه تاريخ تمبر ايران مي باشند. بيشتر تمبرهاي چاپ بانك مركزي با ارور چاپ (عدم چاپ يك يا چند رنگ)، عدم پرفراژ (دندان گذاري) يا دپلاسه شدن يك يا چند رنگ همراه هستند. در تمبر يادبود اولين سالگرد ارتحال امام خميني (ره) كه در ۱۴ خرداد ۱۳۶۹ در بانك مركزي چاپ شده - شماره كاتالوگ فرحبخش: ۲۴۱۵ - بيش از ۱۷ نوع اشتباه چاپ، دپلاسه شدن و عدم دندان در يكي از جهات تمبر گزارش شده است.